

tijelom, država je nemoćna, nemoćna je svjetovna vlast koja tvrdi da je vladavina religioznog duha.

U takozvanoj kršćanskoj državi važi doduše otuđenje, ali ne važi čovjek. Jedini čovjek koji važi, kralj, jeste biće specifično različito od drugih, k tome još sam religiozno biće, koje je neposredno povezano s nebom, s bogom. Odnosi koji ovdje vladaju još su vjernički odnosi. Religiozni duh, dakle, još nije zbiljski posvjetovljen.

No religiozni duh i ne može biti zbiljski posvjetovljen, jer što je on sam nego nesvjetovni oblik jednog stupnja razvitka čovjekova duha? Religiozni duh može biti ostvaren samo utoliko ukoliko se stupanj razvitka čovjekova duha, čiji je on religiozni izraz, javlja i konstituira u svome svjetovnom obliku. To se događa u demokratskoj državi. Osnova ove države nije kršćanstvo, nego ljudska osnova kršćanstva. Religija ostaje idealna, nesvjetovna svijest njenih članova, jer je ona idealan oblik stupnja čovjekova razvitka koji se u toj svijesti provodi.

Članovi političke države religiozni su uslijed dualizma između individualnog i rodnog života, između života građanskog društva i političkog života, oni su religiozni zato što se čovjek odnosi prema životu države, koji je onostran njegovoj zbiljskoj individualnosti, kao prema svome istinskom životu, religiozni su ukoliko je religija ovdje duh građanskog društva, izraz odvajanja i udaljavanja čovjeka od čovjeka. Politička demokracija je kršćanska utoliko ukoliko u njoj čovjek, ali ne samo jedan čovjek, nego svaki čovjek, važi kao suveren, kao najviše biće, ali čovjek u svojoj nekultiviranoj, nesocijalnoj pojavi, čovjek u svojoj slučajnoj egzistenciji, čovjek kakav jest, čovjek iskvaren cijelom organizacijom našega društva, koji je sebe izgubio i sebi postao tuđ, koji je pod vlašću neljudskih odnosa i elemenata, jednom riječi, čovjek koji još nije zbiljsko rodno biće. Tvorevina mašte, san, postulat kršćanstva, suverenitet čovjeka, ali kao tuđeg bića koje se razlikuje od zbiljskog čovjeka, u demokraciji je osjetilna zbiljnost, sadašnjost, svjetovna maksima.

Religiozna i teološka svijest izgleda sebi u dovršenoj demokraciji utoliko religioznija, teologičnija, ukoliko je prividno bez političkog značenja, bez zemaljskih ciljeva, stvar duše koja se boji svijeta, izraz ograničenosti razuma, proizvod samovolje i mašte, zbiljski onostrani život. Kršćanstvo postiže ovdje praktičan izraz svoga univerzalno-religioznog značenja tako što u obliku kršćanstva grupira jedan pored drugoga najrazličitije poglede na svijet, a još više tako što drugima ne